

Dr Olga M. Piaskowska
Uniwersytet Humanistycznospołeczny SWPS
opiaskowska@swps.edu.pl

Dr Piotr F. Piesiewicz
Uniwersytet Humanistycznospołeczny SWPS
ppiesiewicz@swps.edu.pl

Problematyka naruszenia dóbr osobistych w postaci czci a udostępnianie treści pochodzących od osób trzecich za pośrednictwem hiperlinków

Abstrakt

Celem analizy przeprowadzonej w niniejszym artykule było wskazanie zakresu odpowiedzialności za naruszenie dóbr osobistych osoby, która w Internecie umieszcza hiperlink do materiału naruszającego dobra osobiste innej osoby. Ponadto analizie poddano, w jakich sytuacjach, powołując się na działanie w ramach kontraktu, osoba ta będzie mogła uchylić się od odpowiedzialności. W toku analizy autorzy skupili uwagę na problematyce naruszenia dobra osobistego w postaci czci, choć dokonując udostępnienia, określony użytkownik może naruszyć także inne dobra osobiste, w tym wymienione w art. 23 k.c. W rozważaniach uwzględniono, iż naruszenie czci może przybrać zarówno postać przekazu werbalnego, jak i niewerbalnego, ale także może nastąpić przez zamieszczenie określonej treści z wykorzystaniem funkcjonalności serwisów społecznościowych. Dokonano także rozróżnienia udostępnianych materiałów, mając na uwadze podmiot, od którego określony materiał pochodzi, jak i podmiot, który go udostępnia. Kwestia ta nie pozostaje bowiem bez znaczenia dla ewentualnej możliwości uchylenia się od odpowiedzialności przez podmiot udostępniający materiał.

Abstract

The aim of the analysis carried out in this article was to indicate the scope of liability for violation of personal interests of a human being by a person who places a hyperlink on the Internet which include a material violating personal interests of another person. In addition, the analysis was made in which situations, referring to the action under the counter-law, this person will evade responsibility. During the analysis, the authors focused their attention on the issue of violation of personal interests in the form of honor, although making the disclosure, a specific user may also infringe other personal rights, including those mentioned in art. 23 Civil Code. In the considerations, it has been taken into account that the violation of honor can take the form of verbal as well as non-verbal communication, but it can also occur through the inclusion of a specific content using the functionality of social networking sites. A distinction has also been made between the materials being made, bearing in mind the subject from which the particular material originates, as well as the entity that makes it available. This issue is not without significance for the eventual possibility of evading the liability by a person who shares hyperlink.

W zakresie nowych form komunikowania się ludzi Internet uznawany jest za jeden z największych wynalazków XX wieku. Jednak poza szerokimi możliwościami niesie za sobą także szereg zagrożeń. Aktywność użytkowników sieci w ostatnich latach stale się zwiększa. Jest to niewątpliwie związane z coraz szerszym dostępem do sieci, zarówno z poziomu urządzeń stacjonarnych, jak i mobilnych. Ponadto coraz większą popularnością cieszą się wszelkiego rodzaju serwisy społecznościowe, np. Facebook, Twitter, YouTube. Istotną funkcją serwisów internetowych jest m.in. możliwość dzielenia się przez ich użytkowników informacjami czy też różnego rodzaju treściami; tego rodzaju funkcjonalność oferują praktycznie wszystkie serwisy i portale internetowe. Różnorodność treści związana jest nie tylko z samą ich zawartością, ale także podmiotami, od których pochodzą, oraz sposobem ich udostępnienia w Internecie. Należy zwrócić uwagę, że materiały lub informacje mogą pochodzić bezpośrednio od samego użytkownika, który może samodzielnie stworzyć określoną treść i umieścić ją w sieci, korzystając z możliwości, jakie dają poszczególne strony lub serwisy, lub też od innych użytkowników. W tej drugiej sytuacji mogą one zostać udostępnione w formie odesłania (hiperlink) do treści pochodzących z innych źródeł, np. blogów, wydań gazet internetowych czy też innych witryn internetowych. W takiej sytuacji podmiot, który udostępnia określoną treść korzystającą z funkcjonalności serwisów internetowych, nie jest jej autorem, choć istnieje

techniczna możliwość, aby przy udostępnionym hiperlinku lub materiale dodał on swoją własną treść.

Naruszenie dóbr osobistych, które następuje na skutek zamieszczenia lub sformułowania określonych treści przez danego użytkownika będącego ich autorem, nie budzi wątpliwości. Twórca materiału naruszającego dobra osobiste określonej osoby może taką odpowiedzialność ponieść, chyba że nastąpią przesłanki uchylające bezprawność jego działania (art. 23, art. 24 i art. 448 k.c.). Wątpliwości wydaje się jednak budzić problematyka odpowiedzialności podmiotu, który sam nie jest twórcą określonej informacji (naruszającej dobro osobiste), a jedynie udostępnia ją, korzystając z funkcjonalności serwisu lub portalu internetowego. Zjawisko dzielenia się treściami pochodzącymi z innych źródeł, np. blogów, wydań gazet internetowych czy też innych witryn internetowych, za pośrednictwem kont na portalach społecznościowych przybrało znaczne rozmiary. Z tego też względu warto rozważyć zagadnienie odpowiedzialności za naruszenie dóbr osobistych osób udostępniających określone treści pochodzące ze „źródeł trzecich”, np. przez zamieszczenie materiału, który narusza dobra osobiste określonej osoby (na potrzeby niniejszego tekstu określany jako „materiał źródłowy”). Problematyka ta nie była dotąd szerzej poruszana w literaturze przedmiotu.

Niniejszy tekst będzie odnosić się do analizy prawnej przypadku, w którym treść materiału mającego odesłanie (hyperlink) będzie mogła zostać uznana za naruszającą dobra osobiste określonej osoby trzeciej i skupiać się wokół odpowiedzialności podmiotu udostępniającego tę treść i niebędącego jej autorem. Autorzy stawiają tezę, że osoba umieszczająca hiperlink do materiału naruszającego dobra osobiste (udostępniająca w ten sposób określony materiał) będzie mogła w pewnych okolicznościach zostać uznana za osobę naruszającą to dobro, z tym zastrzeżeniem, że powołując się na działanie w ramach kontratypu, będzie mogła uchylić się od odpowiedzialności. Tak postawiona teza wymagała sformułowania szeregu pytań badawczych. W pierwszej kolejności należało odnieść się do zakresu ochrony dóbr osobistych i poczynić pewne ogólne uwagi dotyczące przesłanek ochrony tych dóbr wynikających z art. 24 k.c., którymi są: istnienie dobra osobistego, zagrożenie lub naruszenie tego dobra oraz bezprawność zagrożenia lub naruszenia¹. Rozważania te pozwolą na udzielenie odpowiedzi na pytanie, w jaki sposób osoba udostępniająca określony materiał źródłowy może dopuścić się naruszenia dobra osobistego. W dalszej kolejności należało dokonać rozróżnienia źródeł pochodzenia materiału, do których odsyła udostępniony hiperlink. Zdaniem autorów analiza tego zagadnienia ma znaczenie dla oceny ewentualnej możliwości uchylenia się od odpowiedzialności z uwagi na działanie w ramach

¹ Zob. P. Nazaruk, *Komentarz do art. 24 [w:] Kodeks cywilny. Komentarz*, red. J. Ciszewski, Warszawa 2014.

kontratypu. Autorzy przyjęli, że możemy mieć do czynienia z materiałami pochodzącymi od podmiotów, które umownie należy określić jako „profesjonalne” (materiały prasowe) oraz innymi materiałami autorstwa osób niekorzystających z praw i obowiązków wynikających z Ustawy z dnia 26 stycznia 1984 r. Prawo prasowe². Rozróżnienie pochodzenia materiału źródłowego jest istotne także dla odpowiedzi na pytanie, czy źródło materiału naruszającego dobra osobiste będzie miało jakiegokolwiek znaczenie dla przypisania odpowiedzialności za naruszenie dokonane przez podmiot, który ten materiał udostępnił. Powyższe rozważania pozwolą na ustalenie, w jakiej sytuacji osoba udostępniająca w Internecie określoną treść, korzystając z funkcjonalności serwisu, dopuścić się może naruszenia dobra osobistego osoby, której udostępniona treść dotyczy.

Dobra osobiste, jako wartości związane z wewnętrzną stroną życia ludzi³, podlegają szerokiej ochronie, zarówno konstytucyjnej, jak i na gruncie prawa cywilnego i karnego. Otwarty katalog dóbr osobistych znajduje się w art. 23 k.c., a ich naruszenie w każdym przypadku powinno prowadzić do zrekompensowania osobie dotkniętej naruszeniem doznanej przez nią krzywdy. Zgodnie z poglądem wyrażonym w judykaturze art. 24 § 1 k.c., przesłankami ochrony dóbr osobistych są: 1) istnienie dobra osobistego, 2) zagrożenie lub naruszenie tego dobra oraz 3) bezprawność zagrożenia lub naruszenia. Tak określone przesłanki ochrony determinują logiczną kolejność rozpatrywania ich wystąpienia. W wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 31 sierpnia 2017 r. słusznie zauważono, że „każda z kolejno wymienionych wyżej przesłanek ma wobec wcześniejszej charakter wtórny, co oznacza, że potrzeba jej badania zachodzi dopiero po kategorycznym stwierdzeniu wystąpienia przesłanki wcześniejszej. Tym samym warunkiem badania naruszenia dóbr osobistych jest uprzednie stwierdzenie ich istnienia, z kolei stwierdzenie naruszenia dóbr otwiera drogę do rozważań w zakresie obalenia domniemania bezprawności tego naruszenia”⁴. Nie ulega wątpliwości, że treści umieszczone w Internecie dotyczące określonych osób mogą prowadzić do naruszenia dóbr osobistych, tj. czci, nazwiska lub pseudonimu czy wizerunku⁵. Wskazać przy tym należy, że „właściwe określenie dobra osobistego, które jest przedmiotem ochrony sądowej, jest niezbędne dla

² Dz.U. z 1984 r. Nr 5, poz. 24, z późn. zm.

³ Zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 września 1968 r., II CR 291/68, OSNC 1969, nr 11, poz. 200.

⁴ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 31 sierpnia 2017 r., I ACa 212/17, LEX nr 2369642.

⁵ Na marginesie rozważań należy dodać, że naruszenie dóbr osobistych w Internecie może także przybrać inną formę i prowadzić do naruszenia prawa użytkownika do prywatności. Za takie naruszenie uznaje się m.in. *spamming* (zagrożenie sfery prywatnej osoby fizycznej korzystającej z poczty elektronicznej) czy *cookies* – ułatwiające śledzenie użytkownika w sieci, a także wiele innych form – zob. m.in. P. Wąglowski, *Spam a prawo. Próba wskazania kierunków badawczych*, „Prawo i Ekonomia w Telekomunikacji” 2003, nr 4, s. 62; A. Rogacka-Łukasik,

prawidłowej oceny, czy określone działanie naruszyło konkretne dobro osobiste, a następnie, czy działanie to było bezprawne”⁶.

Z uwagi na różnorodność form naruszenia, a także możliwości, jakie daje użytkownikom Internet, autorzy niniejszych rozważań skupią uwagę na problematyce naruszenia dobra osobistego w postaci czci. Autorzy zdają sobie sprawę, że na skutek ewentualnego udostępnienia treści, której twórcą jest inny użytkownik sieci aniżeli dokonujący udostępnienia, może on naruszyć także inne dobra osobiste, w tym wymienione w art. 23 k.c. Nie wyczerpuje to zatem całości problematyki. Z uwagi jednakże na różną funkcjonalność serwisów, w tym przede wszystkim serwisów społecznościowych, omówienie możliwości ewentualnych naruszeń każdego z tych dóbr oraz ich sposobu znacznie przekraczałoby ramy artykułu. Takie zawężenie problematyki (jedynie do ewentualnego naruszenia czci) pozwoli jednocześnie na pełniejsze zobrazowanie omawianego zagadnienia.

W judykaturze wskazuje się, że na dobro osobiste w postaci czci składa się godność osobista oraz dobre imię. Godność osobista jest określana mianem czci wewnętrznej i obejmuje wyobrażenie człowieka o własnej wartości, a także oczekiwanie szacunku ze strony innych ludzi. Dobre imię natomiast jest określane mianem czci zewnętrznej i obejmuje opinię, jaką o człowieku mają inne osoby⁷. Godność osobista traktowana jest jako jedno z podstawowych źródeł wolności i praw jednostki⁸. Do naruszenia dobra osobistego w postaci czci dochodzi na skutek ataku na godność osobistą określonej osoby lub też jej dobre imię. Skutkiem tego ataku jest natomiast poczucie poniżenia podmiotu, który został zaatakowany bądź w jego własnych oczach, bądź w opinii publicznej. Sama czynność prowadząca do naruszenia może mieć zarówno postać werbalną (tj. wypowiedzenie obraźliwych i nieprawdziwych słów pod adresem określonej osoby) lub niewerbalną – w tym przypadku najczęściej na skutek naruszenia nietykalności cielesnej, ale może również nastąpić poprzez określony gest czy mimikę. Ponadto do naruszenia czci może dojść na skutek przekazu pisemnego, tj. poprzez zawarcie negatywnej informacji o określonej osobie skierowanej bądź do określonej grupy osób, bądź niezidentyfikowanej i nieograniczonej z góry grupy odbiorców. W judykaturze wskazuje się przy tym, że do stwierdzenia naruszenia dobra osobistego wystarczające jest ustalenie, iż dana wypowiedź mogła, nawet

Naruszenie dóbr osobistych w Internecie oraz ich ochrona na podstawie ustawy o świadczeniu usług drogą elektroniczną, „Roczniki Administracji i Prawa. Teoria i Praktyka” 2012, t. XII, s. 237.

⁶ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 lutego 2011 r., II CSK 431/10, LEX nr 784917.

⁷ Tamże.

⁸ K. Baran, *Zasada godności – jej poszanowanie i ochrona* [w:] *Zarys systemu prawa pracy*, t. I: *Część ogólna prawa pracy*, red. tenże, Warszawa 2010; M. Syska, *Zasada godności* [w:] tenże, *Medyczne oświadczenia pro futuro na tle prawnoporównawczym*, Warszawa 2013 oraz wskazana tam literatura.

potencjalnie, wywołać negatywną ocenę osoby domagającej się ochrony swoich dóbr⁹. Słusznie zauważono, że „dobro osobiste może zostać naruszone całą treścią publikacji i jej sensem, a nie tylko konkretnymi sformułowaniami”¹⁰.

Naruszenie czci za pośrednictwem sieci Internet może przybrać każdą z tych form, tj. może być to zarówno przekaz werbalny, jak i niewerbalny (np. określonej treści filmik na YouTube), ale może także nastąpić poprzez zamieszczenie określonej treści z wykorzystaniem funkcjonalności serwisów społecznościowych (np. zamieszczenie obraźliwego posta na Facebooku). W każdym ze wskazanych wyżej przypadków, co do zasady, korzystając z funkcjonalności serwisu internetowego, użytkownik może udostępnić materiał źródłowy za pomocą hiperlinku, tj. przez zamieszczenie odwołania do tego materiału. W konsekwencji ma zatem możliwość dalszego udostępnienia materiału źródłowego, którego treść może naruszać dobra osobiste określonej jednostki.

Naruszenie dobra osobistego, aby mogło pociągać za sobą odpowiedzialność naruszciciela, musi być bezprawne (art. 23 i 24 k.c.). Ustawodawca nie wskazał przy tym, jak należy wskazać pojęcie rozumieć, a ponadto, w jakich przypadkach określone zachowanie może zostać zalegalizowane. Bezprawność jest pojęciem funkcjonującym zarówno na gruncie prawa karnego, jak i prawa cywilnego. W doktrynie cywilnej oraz judykaturze bezprawność rozumiana jest nie tylko jako niezgodność z przepisami obowiązującego prawa, lecz również jako sprzeczność z zasadami współżycia społecznego¹¹. W kontekście naruszenia dóbr osobistych, w odniesieniu do komunikatów werbalnych oraz pisemnych w judykaturze przyjęto reguły badania tych wypowiedzi w zależności od tego, jaki mają one charakter. Po pierwsze, do oceny pod kątem bezprawności (wyłączenia bezprawności) konieczne jest jej zakwalifikowanie jako wypowiedzi o faktach lub opinii (wypowiedzi o charakterze ocenym). W przypadku wypowiedzi dotyczącej faktów należy ją poddać testowi według kryterium prawda/fałsz, a następnie

⁹ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 12 stycznia 2012 r., VI ACa 961/11, LEX nr 1214976.

¹⁰ M. Piech, *Odpowiedzialność dziennikarza za naruszenie dóbr osobistych w orzecznictwie sądowym*, „Zeszyty Naukowe Towarzystwa Doktorantów UJ Nauki Społeczne” 2012, nr 2, s. 131.

¹¹ Zob. m.in. J.S. Piątoski, *Ewolucja ochrony dóbr osobistych* [w:] *Tendencje rozwoju prawa cywilnego*, red. E. Łętowska, Wrocław 1983, s. 41; S. Dmowski, *Komentarz do art. 24 k.c.* [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz. Kodeks cywilny. Komentarz. Księga pierwsza. Część ogólna*, red. J. Gudowski, Warszawa 2014; K. Pietrzykowski, *Bezprawność jako przestępstwo odpowiedzialności deliktowej a zasady współżycia społecznego i dobre obyczaje* [w:] *Odpowiedzialność cywilna. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Adama Szpunara*, red. M. Pyziak-Szafnicka, Kraków 2004, s. 167 i n.; M. Sośniak, *Bezprawność zachowania jako przestępstwo odpowiedzialności cywilnej za czyny niedozwolone*, Kraków 1959, s. 108 i n. W judykaturze m.in. wyrok z dnia 25 października 1982 r., I CR 239/82, Legalis; uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 14 maja 2003 r., I CKN 463/01, OSP 2004, nr 2, poz. 22.

w ramach oceny tej wypowiedzi ów test przeprowadzić. W przypadku wypowiedzi ocennych możliwe jest natomiast badanie, czy fakty, na podstawie których skarżący sformułował swoją ocenę, „były zasadniczo prawdziwe” lub czy wyrażone sądy „korzystały z wystarczającej podstawy faktycznej”¹². Z uwagi na fakt, że część formułowanej opinii, jako stanowiąca wyłącznie subiektywny punkt widzenia autora, nie poddaje się obiektywnej weryfikacji, jej ocena następuje w zakresie formy jako mieszczącej się albo wykraczającej poza granice wolności słowa¹³. Ocenia się także, czy nie przekracza ram dopuszczalnej krytyki (czy jest rzeczowa i rzetelna)¹⁴. W przypadku przekazu niewerbalnego możemy mieć do czynienia jedynie ze „sformułowaniami ocennymi”, które wyraża się jednakże bez użycia słów, co w konsekwencji prowadzi do wniosku, iż ich ocena sprowadza się będzie do weryfikacji co do tego, czy w zakresie formy mieści się albo wykracza poza granice wolności słowa, a także czy nie przekracza ram dopuszczalnej krytyki jako rzeczowa i rzetelna.

W judykaturze słusznie wskazuje się, że „strona, która domaga się ochrony prawnej, ma obowiązek przytoczyć fakty, które stanowią podstawę powództwa, a więc wskazać, gdzie, kiedy i w jaki sposób doszło do naruszenia jej dóbr osobistych przez użycie jakich słów, ewentualne podjęcie jakich działań”¹⁵. Obowiązkiem powoda jest zatem wykazanie dokonanego naruszenia (art. 6 k.c. w zw. art. 23 k.c.), pozwanego zaś obciąża odwrócony ciężar dowodu, o którym mowa w art. 24 § 1 zd. 1 k.c. dotyczący braku bezprawności działania¹⁶. Należy bowiem wskazać, że nie w każdym przypadku naruszenia dóbr osobistych będziemy mieli do czynienia z bezprawnością, ponieważ istnieją okoliczności wyłączające tę bezprawność (tzw. kontratypy). Są to zatem te okoliczności, na które może powołać się sprawca naruszenia, a których zaistnienie w konkretnym przypadku skutkować będzie uchyleniem się od odpowiedzialności. W judykaturze i doktrynie do okoliczności wyłączających bezprawność naruszenia dóbr osobistych na ogół zalicza się m.in.: działanie w ramach porządku prawnego (tj. działanie dozwolone przez obowiązujące przepisy prawa), wykonywanie prawa podmiotowego, zgodę pokrzywdzonego oraz działanie w obronie uzasadnionego interesu¹⁷.

¹² Zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 stycznia 2013 r., IV CSK 270/12, OSNC 2013, nr 7–8, poz. 94.

¹³ Zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 maja 2015 r., IV CSK 557/14, LEX nr r 1733681.

¹⁴ Zob. np. wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 18 marca 2015 r., I ACa 901/14, LEX nr 1665021.

¹⁵ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 5 grudnia 2017 r., V ACa 1048/17, LEX nr 2432014.

¹⁶ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 30 listopada 2017 r., VI ACa 1201/16, LEX nr 2457543.

¹⁷ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 15 grudnia 2017 r., I ACa 609/17, LEX nr 2423310.

Trzy ze wskazanych wyżej kontratypów nie budzą szczególnych kontrowersji w literaturze przedmiotu oraz orzecznictwie. Powołanie się na kontratyp działania w ramach porządku prawnego wymaga wskazania przepisu lub przepisów prawa, na podstawie których podjęto określone działanie. Jednocześnie jednak samo upoważnienie do podjęcia określonych działań nie oznacza, że w konkretnej sytuacji nie dojdzie do naruszenia dóbr osobistych, istotne znaczenie ma bowiem także sposób ich wykonania¹⁸. Trafnie wskazał przy tym Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 17 września 2014 r., I CSK 439/13, że „w sprawie wytoczonej przeciwko Skarbowi Państwa o ochronę dóbr osobistych, naruszonych przez organ państwowy przy wykonywaniu władzy publicznej, na sądzie powszechnym spoczywa obowiązek oceny, czy działanie tego organu zostało podjęte na podstawie przepisu prawa i z zachowaniem proporcjonalności zastosowanych środków”¹⁹. W razie powołania się na przesłankę wykonywania prawa podmiotowego, jak słusznie zauważa P. Sobolewski, „sąd zmuszony jest do oceny sprzecznych interesów i wartości – z jednej strony dóbr osobistych pokrzywdzonego, z drugiej prawa podmiotowego, na które powołuje się naruszyciel”²⁰. Zgoda uprawnionego podmiotu wyłącza natomiast bezprawność, jeżeli została udzielona przed ewentualnym naruszeniem; może ona być wyrażona nawet *per facta concludentia*²¹. Wątpliwości w doktrynie budzi ostatni z kontratypów, tj. działanie w obronie uzasadnionego interesu. Wskazany kontratyp nie wynika z przepisów prawa, lecz jest w orzecznictwie i piśmiennictwie uznany za okoliczność wyłączającą bezprawność²². Możemy wyróżnić interes prywatny (określonej jednostki) i społeczny. Koncepcja ochrony uzasadnionego interesu opiera się na przyjęciu możliwości ograniczenia, a w konsekwencji osłabienia ochrony dóbr osobistych ze względu na inne wartości i interesy. Ponadto w literaturze przedmiotu został wyrażony pogląd o dopuszczalności powołania się w ramach kontratypu zarówno na interes społeczny, jak i interes prywatny²³. Nie można się

¹⁸ Zob. P. Sobolewski, *Komentarz do art. 24 k.c. [w:] Kodeks cywilny. Komentarz*, red. K. Osajda, Warszawa 2018.

¹⁹ Zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 września 2014 r., I CSK 439/13, LEX nr 1504809.

²⁰ Zob. P. Sobolewski, *Komentarz do...*, dz. cyt.

²¹ Należy jednak mieć na uwadze fakt, że w niektórych przypadkach wyrażenie zgody powinno nastąpić w określonej przepisami formie, np. w razie zgody na przeprowadzenie zabiegu medycznego.

²² Za autora tej koncepcji na gruncie prawa cywilnego uznawany jest S. Grzybowski – S. Grzybowski, *Ochrona dóbr osobistych w przepisach ogólnych prawa cywilnego*, Warszawa 1957, s. 118. Zob. m.in. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30 września 2008 r., II CSK 144/08, Lex nr 465951.

²³ Takie stanowisko zajmuje m.in. A. Szpunar, *Ochrona dóbr osobistych*, Warszawa 1979, s. 161; wydaje się je prezentować także A. Żurawik, „Interes publiczny”, „Interes społeczny” i „Interes społecznie uzasadniony”. *Próba dookreślenia pojęć*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2013, z. 2, s. 66.

jednak zgodzić z twierdzeniem, że za kontratyp wyłączający bezprawność naruszenia dóbr osobistych można uznać interes prywatny. W takiej sytuacji zachodziłaby bowiem potrzeba wyważenia interesów obu jednostek, tj. naruszcyciela i pokrzywdzonego, co de facto musiałyby mieć miejsce w każdej jednostkowej sytuacji. W tego rodzaju sporach zawsze istnieją sprzeczne interesy jednostek. Słusznie wskazuje zatem A. Pązik, że interes prywatny będzie mógł stanowić przesłankę do uchylenia się od odpowiedzialności jedynie wówczas, gdy będzie zbieżny z interesem społecznym²⁴. W tej sytuacji ten ostatni pochłonie interes jednostki²⁵. W razie powołania się natomiast na interes społeczny należy rozważyć, czy w konkretnym przypadku interes jednostki musi ustąpić interesowi społecznemu. Interes społeczny jest w literaturze najczęściej ujmowany z punktu widzenia funkcji, jaką ma pełnić, tj. wyważenia dwóch interesów – społecznego i indywidualnego²⁶. Wskazać jednocześnie należy, że kontratyp działania w ramach społecznie uzasadnionego interesu ma zasadnicze znaczenie w sprawach o naruszenie dobra osobistego w postaci czci, gdzie – jak trafnie wskazuje się w literaturze przedmiotu – stanowi on wyraz instytucji dozwolonej krytyki²⁷.

Powołanie się na kontratyp w razie zarzutu naruszenia dóbr osobistych wymaga przeprowadzenia odrębnej analizy w odniesieniu do dwóch różnych kategorii podmiotów, tj. prasy i podmiotów, które nie korzystają z ochrony przepisów ustawy Pr. pras. Jak uprzednio zasygnalizowano, w pierwszej grupie będą mieścić się dziennikarze, wydawcy prasy i redaktor naczelny. Są to podmioty, które z uwagi na wykonywany zawód korzystają z pewnego rodzaju przywilejów, z którymi jednakże związane są określone obowiązki wynikające z przepisów prawa. Do drugiej grupy należą podmioty, którym nie można przypisać ani szczególnych przywilejów, ani też skorelowanych z nimi obowiązków.

Do podmiotów wymienionych w pierwszej grupie zastosowanie znajdują przepisy prawa prasowego. Z tego też względu należy przeanalizować problematykę związaną z odpowiedzialnością tych podmiotów za naruszenie dóbr osobistych, uwzględniając przepisy prawa prasowego.

²⁴ A. Pązik, *Obrona interesu społecznego jako przesłanka wyłączająca bezprawność naruszenia dobra osobistego*, „Prace z Prawa Własności Intelektualnej” 2010, z. 109, s. 111 i n.

²⁵ A. Pązik, *Obrona interesu społecznego...*, dz. cyt., s. 111.

²⁶ Zob. m.in. tamże oraz wskazana tam literatura. Należy jednakże zauważyć, iż w literaturze prezentowany jest pogląd, że interes społeczny nie może stanowić samodzielnej przesłanki wyłączającej bezprawność naruszenia dóbr osobistych, albowiem nie został on wyraźnie przewidziany w przepisach prawa cywilnego. Zob. Z. Radwański, *Prawo cywilne. Część ogólna*, Warszawa 2009, s. 171 i 172 oraz M. Pazdan [w:] *System Prawa Prywatnego. Część ogólna*. T. 2, red. M. Safjan, Warszawa 2007, s. 1160.

²⁷ Zob. A. Szpunar, *Zadośćuczynienie za szkodę niemajątkową*, Bydgoszcz 1999, s. 142; I. Dobosz, *Działanie w obronie uzasadnionego interesu jako okoliczność wyłączająca bezprawność naruszenia dóbr osobistych* [w:] *Dobra osobiste i ich ochrona w polskim prawie cywilnym*, red. J.S. Piątowski, Wrocław 1986, s. 297.

Analizując odpowiedzialność dziennikarza za naruszenie dóbr osobistych, nie sposób pominąć art. 12 ust. 1 pkt 1 Pr. pras. Zgodnie z przywołanym przepisem dziennikarz jest obowiązany zachować szczególną staranność i rzetelność przy zbieraniu i wykorzystaniu materiałów prasowych, zwłaszcza sprawdzić zgodność z prawdą uzyskanych wiadomości lub podać ich źródło. Niewątpliwie norma ta nakłada na dziennikarza określoną powinność w zakresie staranności i rzetelności przy zbieraniu i wykorzystywaniu materiałów prasowych. Zgodnie z poglądem wyrażonym w orzecznictwie z rzetelnością dziennikarską będziemy mieli do czynienia, jeżeli dziennikarz sprawdzi określone informacje, opublikowane zaś zostaną informacje, które uprzednio zostały zweryfikowane. Na marginesie rozważań należy zwrócić uwagę, iż nie chodzi wyłącznie o prawdziwość informacji, lecz o to, czy sformułowane przez dziennikarza krytyczne oceny są prawidłowe. Jeżeli dziennikarzowi zarzuca się, iż jego wypowiedź krytyczna narusza art. 23 i 24 k.c., przedmiotem oceny powinno być to, czy działanie dziennikarza było podyktowane obroną społecznie uzasadnionego interesu, przejrzystości życia publicznego i realizowania prawa społeczeństwa do informacji, nie zaś chęci dokuczenia krytykowanemu czy też jego poniżenia. Ponadto ocenie podlega również to, czy sama forma wypowiedzi nie jest nadmiernie obraźliwa, zbyt ekspresyjna lub nieadekwatna do rzeczywistości²⁸. W cytowanym wyżej orzeczeniu Sąd Najwyższy wyraził ponadto pogląd, że „prasa ma prawo do prezentacji zjawisk ocenianych jako naganne, może też wyrażać związane z tym negatywne oceny, w tym także w formie pytań i wątpliwości, jeśli opisywane zjawiska są ważne dla transparentności życia publicznego, budzą powszechne zainteresowanie, a ich przedstawianie leży w uzasadnionym interesie publicznym. Perspektywa ewentualnego postępowania sądowego nie powinna prowadzić do zachowań konformistycznych, autocenzury lub odmowy podejmowania przez prasę kontrowersyjnych tematów ze szkodą dla interesu publicznego. Nie oznacza to, rzecz jasna, przyzwolenia na niczym nieskrępowane postępowanie dziennikarzy i nie może stanowić usprawiedliwienia dla ekscesów, albowiem dziennikarze są jednoznacznie zobowiązani do respektowania dóbr osobistych bohaterów publikacji”²⁹. Jednocześnie należy zwrócić uwagę, iż na gruncie art. 24 k.c. wyrażono pogląd, że działanie w ramach społecznie uzasadnionego interesu nie może być uznane za samodzielną przesłankę wyłączającą odpowiedzialność dziennikarza. W wyroku z dnia 10 października 2017 r. Sąd Apelacyjny w Warszawie wskazał, iż działanie w obronie uzasadnionego interesu społecznego nie jest samodzielną przesłanką wyłączającą bezprawność działania naruszającego dobra osobiste³⁰,

²⁸ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 sierpnia 2016 r., I CSK 419/15, LEX nr 2087104.

²⁹ Tamże.

³⁰ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 10 października 2017 r., I ACa 1050/16, LEX nr 2402435.

albowiem dopiero wykazanie przez dziennikarza, że przy zbieraniu i wykorzystaniu materiałów prasowych: 1) działał w obronie społecznie uzasadnionego interesu oraz 2) wypełnił obowiązek zachowania szczególnej staranności i rzetelności, uchyla bezprawność działania dziennikarza³¹. Ponadto w judykaturze został utrwalony pogląd, że nawet jeśli dziennikarz działający w obronie społecznie uzasadnionego interesu przy zbieraniu i wykorzystaniu materiałów prasowych wypełnił obowiązek zachowania szczególnej staranności i rzetelności, to uchylenie bezprawności jego działania nie powoduje wygaśnięcia obowiązku do odwołania zarzutu stawianego określonej osobie, który okazał się nieprawdziwy³².

Dziennikarz, jako autor materiału prasowego, nie jest jedynym podmiotem, który może ponieść odpowiedzialność za naruszenie dóbr osobistych. W myśl art. 38 ust. 1 zd. 1 Pr. pras. odpowiedzialność cywilną za naruszenie prawa spowodowane opublikowaniem materiału prasowego ponoszą redaktor lub inna osoba, którzy spowodowali opublikowanie tego materiału; nie wyłącza to odpowiedzialności wydawcy. Przy czym w zakresie odpowiedzialności majątkowej ponoszą ją oni solidarnie. Solidarności nie ma natomiast w razie odpowiedzialności niemajątkowej, albowiem, jak wyjaśnił Sąd Najwyższy, każda z powyższych osób ponosi odpowiedzialność za swoje własne zachowanie, w granicach określonych w ustawie odrębnie dla każdej z nich. Z tego też względu różny może być także zakres ich odpowiedzialności rodzący odrębny obowiązek każdego z nich dopełnienia czynności potrzebnych do usunięcia niemajątkowych skutków naruszenia dobra osobistego poszkodowanego³³.

Z treści art. 7 ust. 2 pkt 7 oraz art. 25 ust. 1 i 4 Pr. pras. wynika, że redaktor naczelny ma uprawnienia do decydowania o całokształcie działalności redakcji i nią kieruje. Jest też osobą odpowiedzialną za treść przygotowywanych przez redakcję materiałów prasowych. Uzasadniając podstawę odpowiedzialności redaktora naczelnego w judykaturze, wskazano, że redaktor naczelny jest osobą,

³¹ Uchwała Sądu Najwyższego 7 sędziów z dnia 18 lutego 2005 r., III CZP 53/04, OSNC 2005, nr 7–8, s. 114.

³² Jego bezprawności nie uchyla dochowanie należytej staranności i rzetelności w sprawdzaniu i wykorzystaniu danych, na których zarzut się opiera, zob. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 22 grudnia 1997 r., II CKN 546/97, OSNC 1998, nr 7–8, poz. 119, z dnia 10 września 1999 r., III CKN 939/98, OSNC 2000, nr 3, poz. 56, z dnia 19 stycznia 2000 r., II CKN 670/98 niepubl., z dnia 5 kwietnia 2002 r., II CKN 1095/99, OSNC 2003, nr 3, poz. 42, z dnia 7 listopada 2002 r., II CKN 1293/00, OSNC 2004, nr 2, poz. 27, z dnia 23 czerwca 2004 r., V CK 538/03, niepubl.

³³ Uchwała SN z dnia 28 kwietnia 2005 r., III CZP 13/05, OSNC 2006, nr 3, poz. 46. Tak też: wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 21 kwietnia 2005 r., VI ACa 997/04, LEX nr 1642297; postanowienie Sądu Najwyższego: z dnia 30 maja 2007 r., I CZ 56/07, LEX nr 286759 oraz z dnia 25 maja 2010 r., I CZ 22/10, LEX nr 686086; wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 29 października 1991 r., I ACr 314/91.

która wpływa na ukazanie się i kształt każdej publikacji. Ponadto zobowiązany jest wprowadzić w redakcji takie standardy, procedury i system kontroli, które będą służyły przestrzeganiu zasad etyki zawodowej oraz prawa. Takie uprawnienia redaktora naczelnego w zamysle ustawodawcy mają zmierzać do tego, aby nie dochodziło do naruszeń prawa. Oznacza to, że w sytuacji, gdy redaktor naczelny uchybi swoim obowiązkom wynikającym z Pr. pras., powinien się liczyć z możliwością poniesienia odpowiedzialności. Zgodnie z poglądem wyrażonym przez Sąd Apelacyjny w Warszawie z dnia 10 kwietnia 2013 r. „uzasadnia to skonstruowanie, według zasad logicznego rozumowania, domniemania faktycznego, że redaktor naczelny, ze względu na posiadany zakres kompetencji, jest osobą, która spowodowała opublikowanie materiału prasowego”³⁴. Na marginesie rozważań należy zauważyć, że w odniesieniu do odpowiedzialności redaktora naczelnego w judykaturze zarysowały się dwa rozbieżne poglądy. Po pierwsze, prezentowane jest stanowisko, iż redaktor naczelny odpowiada, nawet jeśli nie decydował o dopuszczeniu materiału do druku³⁵. Po drugie, prezentowany jest pogląd, iż redaktor naczelny odpowiada jedynie wówczas, gdy zdecydował o dopuszczeniu materiału do druku³⁶. Ten drugi pogląd jest obecnie dominujący.

W orzecnictwie trafnie wskazano, iż najszerszy jest zakres odpowiedzialności wydawcy, który odpowiada jego pozycji w procesie publikacji materiałów prasowych³⁷. Jak wyjaśnił Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały z dnia 28 kwietnia 2005 r., „wydawca ma faktyczny, twórczy wpływ na charakter czasopisma, powołuje i odwołuje redaktora naczelnego, który odpowiada m.in. za treść materiałów prasowych i za sprawy redakcyjne. Wydawca zatem, poza wyłączeniami ustawowymi, ponosi odpowiedzialność za to, że w wydawanej przez niego gazecie ukazał się materiał naruszający dobra osobiste”³⁸. W orzecnictwie został ukształtowany pogląd, że odpowiedzialność wydawcy jest niezależna

³⁴ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 10 kwietnia 2013 r., VI ACa 1347/12, LEX nr 1331148.

³⁵ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 9 grudnia 1993 r., I ACr 537/93, wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 23 stycznia 1996 r., I ACr 1140/95, OSA 1998/2/6.

³⁶ Zob. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 23 lutego 2001 r., II CKN 587/00, OSNC 2001/7–8, poz. 123; z dnia 17 kwietnia 2002 r., IV CKN 925/00, OSP 2003/5, poz. 60; z dnia 26 września 2002 r., III CKN 1037/00, LEX nr 56905; z dnia 20 lutego 2004 r., I CK 339/03, LEX nr 196605; z dnia 17 czerwca 2004 r., V CK 580/03, LEX nr 1674081 oraz z dnia 18 stycznia 2006 r., V CSK 26/05, LEX nr 1109502; uchwała Sądu Najwyższego z dnia 28 kwietnia 2005 r., III CZP 13/2005, OSNC 2006/3, poz. 46. Zob. także: Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 3 czerwca 2003 r., I ACa 1162/02, „Wokanda” 2004, nr 6, poz. 35; Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 7 października 2004 r., I ACa 8/04, LEX nr 558380.

³⁷ Zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 października 2001 r., II CKN 559/99, OSNC 2002, nr 6, poz. 82.

³⁸ III CZP 13/05.

bez względu na odpowiedzialność innych osób, które spowodowały opublikowanie materiału prasowego naruszającego cudze dobra osobiste. W konsekwencji wpływ wydawcy na treść publikacji przejawia się przede wszystkim w decyzjach określających charakter czasopisma, jego profil³⁹.

Reasumując powyższe uwagi, należy stwierdzić, iż każdy z tych podmiotów, tj. dziennikarz, redaktor naczelny i wydawca, ponosi odpowiedzialność za swój własny czyn, przy czym odpowiedzialność ta jest związana z opublikowanym materiałem prasowym, którego z reguły autorem jest dziennikarz. W ramach obrony przed zarzutem o naruszenie dóbr osobistych dziennikarz może podnieść, że działał w obronie społecznie uzasadnionego interesu oraz wypełnił obowiązek zachowania szczególnej staranności i rzetelności. To uchyla bezprawność działania dziennikarza. Oznacza to zatem, że nawet jeśli informacje zawarte w materiale prasowym okażą się nieprawdziwe, ale dziennikarz wykaże, iż działał w obronie społecznie uzasadnionego interesu oraz wypełnił obowiązek zachowania szczególnej staranności i rzetelności, nie poniesie odpowiedzialności. Jeśli natomiast powództwo o naruszenie dóbr osobistych zostało skierowane przeciwko redaktorowi nacelnemu lub wydawcy, mogą oni także podnosić, że w redakcji zostały zachowane wszelkie standardy, procedury czyniące zadość przepisom Pr. pras. Skuteczność podniesionych zarzutów chroni redaktora naczelnego i wydawcę przed odpowiedzialnością cywilną z tytułu art. 24 § 1 k.c.

Z inną sytuacją mamy do czynienia w przypadku osób niedziałających w ramach instytucji Pr. pras., które mogą także – na skutek zamieszczenia określonej treści – naruszyć cześć innej osoby. Podmioty te, co prawda, nie mają obowiązku dochowania szczególnej staranności i rzetelności, jednakże ich działania powinny mieścić się w ramach art. 5 k.c. W konsekwencji ich postępowanie nie powinno godzić w dobra osobiste innych osób. Słusznie wskazał zatem Sąd Najwyższy, że osoba niewykonywająca zawodu dziennikarza, do której nie ma zastosowania art. 12 ust. 1 Pr. pras., decydując się – ze względu na działanie w obronie społecznie uzasadnionego interesu – na publiczne postawienie innej osobie zarzutu mogącego naruszyć jej dobra osobiste, musi powoływać się tylko na okoliczności prawdziwe⁴⁰. Oznacza to zatem, że w razie podniesienia przez osobę, która dopuściła się naruszenia, iż działała ona w ramach społecznie uzasadnionego interesu, dla uchylenia bezprawności jej działania nie wystarczy wykazanie tego interesu, a zatem wykazanie okoliczności wskazujących na to, że podjęte przez nią działania nie były podyktowane, np. chęcią zaszkodzenia określonej osobie, a zatem intencjonalnie skierowane przeciwko niej. Należy wykazać, że działania podjęte były w celu ochrony konkretnego interesu społecznego, który przedstawia wyższą wartość aniżeli dobro naruszone. Ponadto musi ona

³⁹ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 grudnia 2012 r., I CSK 234/12, LEX nr 1307997.

⁴⁰ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30 czerwca 2017 r., I CSK 621/16, LEX nr 2382437.

wykazać, iż informacje, na które się powołuje, są prawdziwe. W konsekwencji odpowiedzialność tego podmiotu kształtuje się inaczej niż w przypadku podmiotów, które podlegają pod zastosowanie przepisów ustawy Pr. pras.

Dotychczasowe rozważania stanowią podstawę do analizy problematyki będącej zasadniczym przedmiotem w niniejszym artykule, tj. problematyki odpowiedzialności podmiotu, który udostępnia określony materiał naruszający dobra osobiste osoby trzeciej, korzystając z funkcjonalności określonego serwisu lub portalu internetowego. Po pierwsze, nie ulega wątpliwości, że udostępnienie może odnosić się zarówno do materiału, który został stworzony przez dziennikarza, jak i takiego materiału, którego twórcą jest osoba trzecia (co do której nie mają zastosowania przepisy Pr. pras.). Po drugie, udostępnienia takiego mogą dokonać zarówno podmioty, do których zastosowanie mają przepisy Pr. pras. (przede wszystkim dziennikarz), jak i osoby prywatne. Należy postawić tezę, że kwestia odpowiedzialności tych podmiotów, a to z uwagi na możliwość powołania się na działanie w ramach obrony społecznie uzasadnionego interesu, będzie się kształtować odmiennie. Z tego też względu uzasadniona jest analiza tej problematyki w odniesieniu do każdej z tych grup osobno. W pierwszej kolejności należy jednakże udzielić odpowiedzi na zasadnicze dla tych rozważań pytanie, w jaki sposób podmiot udostępniający określony materiał może naruszyć dobra osobiste podmiotu dotkniętego tym materiałem, skoro nie ulega wątpliwości, iż sam nie jest jego autorem.

Odpowiadając na tak postawione pytanie, należy wskazać, na czym polega czynność udostępnienia hiperlinku lub określonej treści jako działanie ewentualnie prowadzące do naruszenia dóbr osobistych określonego podmiotu. Nie ulega wątpliwości, że udostępniane w ten sposób treści znajdują się już w Internecie, a zatem albo są już udostępnione nieograniczonej potencjalnie liczbie odbiorców, albo są skierowane do określonego grona użytkowników. Okoliczność ta nie wyłącza jednak możliwości ewentualnego naruszenia dóbr osobistych osoby dotkniętej treścią materiału, który się udostępnia. Należy bowiem zauważyć, iż z uwagi na szeroki wachlarz różnorodnych informacji, które codziennie trafiają do Internetu, działanie w postaci udostępniania hiperlinku lub określonego materiału wzmacnia zawarty w tym materiale przekaz. Osoba udostępniająca taką treść musi uprzednio zapoznać się z nią, a następnie dokonać wyboru, co do jej udostępnienia. Oznacza to zatem, że spośród nieograniczonej niemal treści dokonuje wyselekcjonowania określonej informacji i decyduje się na jej podkreślenie, na skutek czynności udostępnienia tego materiału lub hiperlinku do niego prowadzącego.

Nie ulega wątpliwości, że materiał, który jest udostępniany, może naruszać cudze dobra osobiste, może być i taki, który tych dóbr nie narusza. Z oczywistych względów ta druga sytuacja nie jest przedmiotem zainteresowania w niniejszym artykule, z jednym tylko zastrzeżeniem. Otóż możemy mieć do czynienia

z przypadkiem, gdy wprowadzie udostępniony hiperlink lub materiał nie narusza cudzych dóbr osobistych, lecz osoba go udostępniająca decyduje się na dodanie przy nim określonej treści. Należy stwierdzić, że w odniesieniu do tego przypadku możemy mieć do czynienia z dwiema sytuacjami. Po pierwsze, gdy zamieszczona treść narusza dobra osobiste określonego podmiotu, to osoba udostępniająca określony hiperlink lub materiał oraz zamieszczająca dodatkowo treści będzie ewentualnie ponosić odpowiedzialność za umieszczenie samych treści. Będzie to zatem odpowiedzialność z tytułu naruszenia dóbr osobistych, której zasady zostały opisane powyżej. W konsekwencji w tym przypadku jej odpowiedzialność nie jest w żadnym stopniu powiązana z treściami udostępnionymi za pośrednictwem hiperlinku. Po drugie, umieszczona treść może zostać uznana za naruszającą dobra osobiste określonej osoby dopiero w połączeniu z treścią, która została dodana przez użytkownika udostępniającego materiał. Także w tym przypadku poniesie on odpowiedzialność na zasadach, które zostały opisane powyżej, a zatem w oderwaniu od problematyki związanej z odpowiedzialnością za tzw. linkowanie.

Ocena, czy działanie naruszyło dobro osobiste, dokonywana jest na podstawie obiektywnego kryterium⁴¹. Obiektywne stwierdzenie naruszenia dobra osobistego prowadzi więc do rozważań związanych z odpowiedzialnością podmiotu, który wskazuje dobra naruszył. Jak stwierdzono wyżej, także udostępnienie określonych materiałów lub hiperlinków może prowadzić do naruszenia dóbr osobistych określonego podmiotu, o ile będzie ono bezprawne. Oznacza to zatem, że podmiot udostępniający, przeciwko któremu skierowane zostało żądanie związane z naruszeniem dóbr osobistych określonej osoby, ma obowiązek wykazania, że jego działanie bezprawne nie było. Należy zatem zastanowić się, w jakim przypadku – w odniesieniu do czynności naruszającej w postaci tzw. linkowania – będziemy mogli stwierdzić, iż działanie tych podmiotów nie nosiło cechy bezprawności. Zagadnienie to należy przeanalizować z uwzględnieniem trzech następujących kwestii: po pierwsze – w odniesieniu do podmiotu będącego autorem treści, które są następnie udostępniane, po drugie – w odniesieniu do podmiotu, który dokonuje takiego udostępnienia, po trzecie – w odniesieniu do kontratypów wypracowanych dotychczas w literaturze i doktrynie.

W pierwszej kolejności należy dokonać analizy zagadnienia związanego z udostępnieniem treści naruszającej dobra osobiste, której udostępnienia dokonuje dziennikarz. W konsekwencji trzeba odpowiedzieć na pytanie, w jakim przypadku dziennikarz będzie mógł uchylić się od odpowiedzialności

⁴¹ Zob. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 marca 1997 r., III CKN 33/97, OSNC 1997, nr 6–7, poz. 93, Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 kwietnia 2001 r., III CKN 323/00, Legalis; Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 października 2010 r., V CSK 19/10, OSNC-ZD 2011, nr 2, poz. 37.

za czynność udostępnienia. Na marginesie należy wskazać, że poniższe uwagi odnoszą się będą także do redaktora naczelnego i wydawcy – choć odpowiadają oni za swoje własne czyny, to uchylić się od odpowiedzialności mogą w tych samych przypadkach co dziennikarz.

W odniesieniu do problematyki uchylenia się od odpowiedzialności za naruszenie dóbr osobistych na skutek umieszczenia określonych treści autorstwa innych osób należy dokonać rozróżnienia, mając na względzie właśnie autora tej treści. Wypada postawić tezę, że sytuacja będzie kształtować się inaczej w przypadku, gdy dziennikarz udostępnia treści będące materiałami prasowymi autorstwa innego dziennikarza, a inaczej, gdy udostępnia treść autorstwa osoby niepodlegającej pod przepisy ustawy Pr. pras. Zasadność tego rozróżnienia wynika ze szczególnych obowiązków, jakie ciążyą na dziennikarzu. W myśl art. 10 ust. 1 Pr. pras. zadaniem dziennikarza jest służba społeczeństwu i państwu. Dziennikarz ma obowiązek działania zgodnie z etyką zawodową i zasadami współżycia społecznego, w granicach określonych przepisami prawa. Z tym właśnie podstawowym zadaniem dziennikarza, tj. służbą społeczeństwu i państwu, związane są obowiązki zgodne ze standardami pracy dziennikarskiej (art. 12 Pr. pras.). Taka regulacja zawodu dziennikarza stawia go w innej pozycji, także jako podmiotu udostępniającego określone treści. W konsekwencji należy zatem postawić tezę, że co do zasady obowiązek zachowania rzetelności i staranności dziennikarskiej odnosi się także do udostępnianych treści autorstwa innych osób. Nie ulega wątpliwości, że obowiązek taki istnieje wówczas, gdy dziennikarz dokonuje udostępnienia treści, których autorem jest osoba niebędąca dziennikarzem. Nie ma ona bowiem, jak już wyżej wskazano, obowiązków szczególnych związanych ze sprawdzaniem informacji, które publikuje, chociażby co do ich rzetelności. W konsekwencji to dziennikarz zobowiązany jest dochować obowiązków wynikających z art. 12 Pr. pras. w sytuacji, gdy udostępnia materiał autorstwa takiej osoby. Jeżeli obowiązków tych dochował, a udostępnienie następuje w ramach obrony społecznie uzasadnionego interesu, nie poniesie on odpowiedzialności. Trzeba w tym miejscu zaznaczyć, że obowiązek taki ma zarówno w przypadku, gdy udostępniany materiał czyni częścią swojego materiału prasowego, jak i wówczas, gdy udostępnia go bez jakiegokolwiek związku z materiałem prasowym poprzez udostępnienie wyłącznie hiperlinku.

Inaczej należy ocenić sytuację, w której dziennikarz udostępnia materiał autorstwa innego dziennikarza. W tym przypadku wyróżnia się dwie możliwości. Po pierwsze, określony materiał może stanowić element włączony publikacji dziennikarza, który go udostępnia. W takiej sytuacji nie powinno ulegać wątpliwości, że obowiązkiem dziennikarza jest staranne i rzetelne sprawdzenie treści, które czyni częścią swojego materiału, albowiem zgodnie z poglądem wyrażonym w judykaturze sam „fakt powołania w danym materiale prasowym cudzych wypowiedzi ze wskazaniem ich źródła nie wyłącza bezprawności, bowiem taka

konstrukcja wypowiedzi nie zwalnia dziennikarza od zachowania staranności, o której mowa w art. 12 ust. 1 Pr. pras⁴². Po drugie, dziennikarz może udostępnić materiał źródłowy innego dziennikarza bez jakiegokolwiek związku z tworzonym przez siebie materiałem prasowym, np. poprzez podanie za pośrednictwem konta na portalu społecznościowym samego hiperlinku do innego materiału prasowego. Autorzy stawiają tezę, iż udostępniony materiał objęty jest swoistego rodzaju domniemaniem co do jego zgodności z art. 12 ust. 1 w zw. z art. 10 Pr. pras. Otóż z uwagi na szczególne obowiązki, które ciążyą na dziennikarzu oraz jego podstawową rolę (służbę państwu i społeczeństwu) treści te są rzetelne i prawdziwe. Osoba je udostępniająca działa zatem w zaufaniu do dziennikarzu, jako osoby, która w opinii społeczeństwa wykonuje zawód zaufania publicznego⁴³. Jeżeli zatem udostępniając materiał autorstwa innego dziennikarza, dziennikarz działa w obronie interesu społecznego, zwolniony jest z obowiązku dochowania należytej staranności i rzetelności w kontekście weryfikacji wskazanego materiału, jeżeli nie stanowi on części jego materiału prasowego. Jedynie w przypadku, gdy z materiału udostępnionego w sposób niebudzący wątpliwości i oczywisty wynika, że zawiera on jednoznaczne treści, które mogą naruszać dobra osobiste osób trzecich, jego udostępnienie nie będzie korzystало z ochrony. Takie działanie trudno bowiem uznać za działanie w obronie społecznie uzasadnionego interesu.

Pozostaje zatem dokonać analizy odpowiedzialności za naruszenie dobra osobistego na skutek udostępnienia treści w przypadku, gdy treści te udostępnia osoba niedziałająca w ramach instytucji prawa prasowego (np. niebędąca dziennikarzem). Tak jak w przypadku dziennikarza, może ona udostępnić materiał autorstwa zarówno dziennikarza, jak i osoby niebędącej dziennikarzem. W tej sytuacji bez znaczenia pozostaje, czy udostępnienie określonej treści służy uzupełnieniu tworzonych przez tę osobę materiałów (np. wpisu na portalu społecznościowym), czy stanowi jedynie udostępnienie hiperlinku. W razie udostępnienia przez tę osobę materiałów autorstwa dziennikarza należy stanąć na stanowisku, iż będziemy mieli do czynienia z sytuacją analogiczną do tej, gdy dziennikarz udostępnia materiały innego dziennikarza, niebędące jednocześnie częścią jego materiału. W konsekwencji osoba udostępniająca materiał, jeżeli działa w obronie społecznie uzasadnionego interesu, nie musi wykazywać, że treść informacji, które udostępniła jest prawdziwa. Udostępniony materiał jest bowiem – jak

⁴² Zob. wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 18 grudnia 2013 r., V ACa 524/13, LEX nr 1415953; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 maja 1999 r., I CKN 16/98, OSNC 2000/2/25; wyrok Sądu Najwyższego z 11 października 2001 r., II CKN 559/99, czy też wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 21 listopada 2012 r., I ACa 598/12, LEX nr 1267420.

⁴³ Zob. E. Kruk, *Dziennikarz jako zawód zaufania publicznego*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska” 2017, nr 2, s. 131.

już wyżej wskazano – objęty swoistego rodzaju domniemaniem, co do jego zgodności z art. 12 ust. 1 w zw. z art. 10 Pr. pras., z uwagi na szczególne obowiązki, które ciążyą na dziennikarzu oraz jego podstawową rolę. Jeżeli natomiast osoba ta udostępni materiał naruszający dobra osobiste albo hiperlink do takiego materiału autorstwa innej osoby, której nie obejmują przepisy Pr. pras., wówczas, aby wykazać, że jej działanie nie było bezprawne, musi powołać się na jeden z kontratypów, tj. wykonywanie własnego prawa podmiotowego, zgodę tej osoby, działanie w granicach prawa lub działanie w obronie społecznie uzasadnionego interesu. Należy przy tym postawić tezę, że w przypadku powołania się na społecznie uzasadniony interes nie wymaga wykazania prawdziwości zamieszczonych w ten sposób informacji. Oznacza to zatem, że w tym konkretnym przypadku działanie w obronie społecznie uzasadnionego interesu może stanowić samodzielną przesłankę egzoneracyjną. Jednocześnie zastrzega się, że w sytuacji, gdy zamieszczany materiał w sposób niebudzący wątpliwości i oczywisty zawiera treści, które mogą naruszać dobra osobiste osób trzecich, jego udostępnienie nie będzie korzystało z ochrony. Takie działanie trudno bowiem uznać za działanie w obronie społecznie uzasadnionego interesu.

Z powyższej analizy wynika, że w przypadku udostępnienia określonego materiału – zarówno autorstwa dziennikarza, jak i innego podmiotu – działanie w obronie społecznie uzasadnionego interesu może stanowić samodzielną przesłankę egzoneracyjną. W świetle powyższych uwag trzeba postawić tezę, iż nie można powoływać się na obronę społecznie uzasadnionego interesu (zasada) w takiej sytuacji, gdy udostępniając określony materiał, osoba ta realizuje swój interes prywatny. Wówczas, w okolicznościach konkretnej sprawy, powołanie się na obronę społecznie uzasadnionego interesu nie będzie wystarczającą przesłanką uchylającą bezprawność. W konsekwencji, jeżeli z okoliczności wynika, że udostępniając określony materiał lub hiperlink osoba działała w celu dokuźnienia innej osobie lub wiedziała, że materiały, które udostępnia, nie są prawdziwe, jej działanie nie będzie korzystało z ochrony⁴⁴.

Podsumowując dotychczasowe rozważania, należy stwierdzić, iż czynność udostępnienia w Internecie materiałów naruszających dobra osobiste określonej osoby także może naruszać te dobra. Odpowiedzialność podmiotu, który takie treści udostępnia, zależy od tego, czy jego działanie jest bezprawne, czy też zachodzi możliwość powołania się przez niego na działanie w ramach kontratypu tę bezprawność uchylającego. Jak wykazano w toku rozważań, kwestia ta kształtuje się inaczej w sytuacji, gdy podmiotem udostępniającym jest osoba podlegająca pod regulację ustawy Pr. pras., a inaczej, gdy osoba udostępniająca tej regulacji nie podlega.

⁴⁴ Takie stanowisko wyraził także Sąd Apelacyjny w Gdańsku w wyroku z dnia 27 kwietnia 2016 r., I ACa 1068/15, LEX nr 2071323.

Bibliografia

Literatura

- Baran K., *Zasada godności – jej poszanowanie i ochrona* [w:] *Zarys systemu prawa pracy, t. I: Część ogólna prawa pracy*, red. tenże, Warszawa 2010.
- Dmowski S., *Komentarz do art. 24 k.c.* [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz. Księga pierwsza. Część ogólna*, red. J. Gudowski, Warszawa 2014.
- Dobosz I., *Działanie w obronie uzasadnionego interesu jako okoliczność wyłączająca bezprawność naruszenia dóbr osobistych* [w:] *Dobra osobiste i ich ochrona w polskim prawie cywilnym*, red. J.S. Piątowski, Wrocław 1986.
- Nazaruk P., *Komentarz do art. 24* [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. J. Ciszewski, Warszawa 2014.
- Pazdan M. [w:] *System Prawa Prywatnego. Część Ogólna. T. 2*, red. M. Safjan, Warszawa 2007.
- Piech M., *Odpowiedzialność dziennikarza za naruszenie dóbr osobistych w orzecznictwie sądowym*, „Zeszyty Naukowe Towarzystwa Doktorantów UJ Nauki Społeczne” 2012, nr 5.
- Pietrzykowski K., *Bezprawność jako przesłanka odpowiedzialności deliktowej a zasady współżycia społecznego i dobre obyczaje* [w:] *Odpowiedzialność cywilna. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Adama Szpunara*, Kraków 2004.
- Piątowski J.S., *Ewolucja ochrony dóbr osobistych* [w:] *Tendencje rozwoju prawa cywilnego*, red. E. Łętowska, Wrocław 1983.
- Pązik A., *Obrona interesu społecznego jako przesłanka wyłączająca bezprawność naruszenia dobra osobistego*, „Prace z Prawa Własności Intelektualnej” 2010, z. 109.
- Radwański Z., *Prawo cywilne. Część ogólna*, Warszawa 2009.
- Rogacka-Łukasik A., *Naruszenie dóbr osobistych w Internecie oraz ich ochrona na podstawie ustawy o świadczeniu usług drogą elektroniczną*, „Roczniki Administracji i Prawa. Teoria i Praktyka” 2012, t. XII.
- Sobolewski P., *Komentarz do art. 24 k.c.* [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. K. Osajda, Warszawa 2018.
- Sośniak M., *Bezprawność zachowania jako przesłanka odpowiedzialności cywilnej za czyny niedozwolone*, Kraków 1959.
- Syska M., *Zasada godności* [w:] tenże, *Medyczne oświadczenia pro futuro na tle prawnoporównawczym*, Warszawa 2013.
- Szpunar A., *Zadośćuczynienie za szkodę niemajątkową*, Bydgoszcz 1999.
- Wąglowski P., *Spam a prawo. Próba wskazania kierunków badawczych*, „Prawo i Ekonomia w Telekomunikacji” 2003, nr 4.

Orzecznictwo

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 30 maja 2007 r., I CZ 56/07, LEX nr 286759.

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 25 maja 2010 r., I CZ 22/10, LEX nr 686086.

Uchwała SN z dnia 28 kwietnia 2005 r., III CZP 13/05, OSNC 2006/3, poz. 46.

Uchwała Sądu Najwyższego 7 sędziów z dnia 18 lutego 2005 r., III CZP 53/04, OSNC 2005/7-8/114.

Wyroki Sądu Najwyższego z dnia 22 grudnia 1997 r., II CKN 546/97, OSNC 1998, nr 7–8, poz. 119.

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 3 czerwca 2003 r., I ACa 1162/02, „Wokanda” 2004/6, poz. 35.

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 18 marca 2015 r., I ACa 901/14, LEX nr 1665021.

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 31 sierpnia 2017 r., I ACa 212/17, LEX nr 2369642.

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 27 kwietnia 2016 r., I ACa 1068/15, Lex nr 2071323.

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 18 grudnia 2013 r., V ACa 524/13, LEX nr 1415953.

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 29 października 1991 r., I ACr 314/91.

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 9 grudnia 1993 r., I ACr 537/93.

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 21 listopada 2012 r., I ACa 598/12, LEX nr 1267420.

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 10 kwietnia 2013 r., VI ACa 1347/12, LEX nr 1331148.

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 10 października 2017 r., I ACa 1050/16, LEX nr 2402435.

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 12 stycznia 2012 r., VI ACa 961/11, LEX nr 1214976.

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 21 kwietnia 2005 r., VI ACa 997/04, LEX nr 1642297.

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 23 stycznia 1996 r., I ACr 1140/95, OSA 1998/2/6.

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 30 listopada 2017 r., VI ACa 1201/16, LEX nr 2457543.

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 5 grudnia 2017 r., V ACa 1048/17, LEX nr 2432014.

- Wyrok Sądu Apelacyjnego z dnia 7 października 2004 r., I ACa 8/04, LEX nr 558380.
- Wyrok Sądu Najwyższego z 28 maja 1999 r., I CKN 16/98, OSNC 2000/2/25.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 września 1999 r., III CKN 939/98, OSNC 2000, nr 3, poz. 56.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 marca 1997 r., III CKN 33/97, OSNC 1997, Nr 6–7, poz. 93.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 października 2001 r., II CKN 559/99, OSNC 2002, nr 6, poz. 82.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 sierpnia 2016 r., I CSK 419/15, LEX nr 2087104.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 grudnia 2012 r., I CSK 234/12, LEX nr 1307997.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 maja 2003 r., I CKN 463/01, OSP 2004, nr 2, poz. 22.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 czerwca 2004 r., V CK 580/03, LEX nr 1674081.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 kwietnia 2002 r., IV CKN 925/00, OSP 2003/5, poz. 60.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 września 2014 r., I CSK 439/13, LEX nr 1504809.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 stycznia 2006 r., V CSK 26/05, LEX nr 1109502.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 stycznia 2013 r., IV CSK 270/12, OSNC 2013, nr 7–8, poz. 94.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 stycznia 2000 r., II CKN 670/98 nie publ.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 września 1968 r., II CR 291/68, OSNC 1969, Nr 11, poz. 200.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 lutego 2004 r., I CK 339/03, LEX nr 196605.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 maja 2015 r., IV CSK 557/14, LEX nr 1733681.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 czerwca 2004 r., V CK 538/03, nie publ.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 lutego 2001 r., II CKN 587/00, OSNC 2001/7–8, poz. 123.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26 września 2002 r., III CKN 1037/00, LEX nr 56905.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 października 2010 r., V CSK 19/10, OSNC-ZD 2011, nr 2, poz. 37.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 lutego 2011 r., II CSK 431/10, LEX nr 784917.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30 czerwca 2017 r., I CSK 621/16, LEX nr 2382437.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 kwietnia 2001 r., III CKN 323/00, Legalis.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 kwietnia 2002 r., II CKN 1095/99, OSNC 2003, nr 3, poz. 42.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 listopada 2002 r., II CKN 1293/00, OSNC 2004, nr 2, poz. 27.

Wyrok z dnia 25 października 1982 r., I CR 239/82, Legalis.

STRESZCZENIE

Autorzy tekstu omawiają problematykę naruszenia dóbr osobistych, do którego może dojść w Internecie, a które może nastąpić nie tylko na skutek sformułowania wypowiedzi naruszającej takie dobro (odpowiedzialność autora), lecz także w przypadku osoby, która korzystając z funkcjonalności określonego serwisu czy portalu internetowego, taką treść udostępnia za pośrednictwem hiperlinku. Analiza uwzględnia tę problematykę zarówno względem osób, do których znajdują zastosowanie przepisy prawa prasowego, jak i podmiotów niepodlegających tej regulacji. Autorzy stawiają tezę, że osoba umieszczająca hiperlink do materiału naruszającego dobra osobiste (udostępniająca w ten sposób ten materiał) może zostać uznana za osobę naruszającą to dobro, z tym zastrzeżeniem, że powołując się na działanie w ramach uzasadnionego interesu publicznego będzie mogła uchylić się od odpowiedzialności. Powołując się na wyłączenie odpowiedzialności, będzie mogła wskazać, że uchylenie bezprawności wynika z działania w ramach porządku prawnego, wykonywania praw podmiotowych, zgody pokrzywdzonego, jak i działania w obronie społecznie uzasadnionego interesu społecznego. Jednak w tym ostatnim przypadku działanie w obronie społecznie uzasadnionego interesu może stanowić samodzielną przesłankę egzoneracyjną.

Słowa kluczowe

dobra osobiste, Internet, naruszenie dóbr osobistych, hiperlink

SUMMARY

The issue of infringement of dignity as a personal interests and problem of sharing content from third parties through hyperlinks

The authors of the text discuss the problem of infringement of personal interests of a human being, which may occur on the Internet. The infringement may occur not only as a result of expressing a violation of such personal interests (author's responsibility), but also when a person who using the functionality of a specific website or Internet portal provides content from third parties via a hyperlink. The analysis takes into account these issues both in relation to persons to whom the provisions of the press law apply, as well as entities that are not subject to this regulation. The authors put forward the thesis that a person placing hyperlinks to material infringing personal rights (thus sharing this material) can be considered a violator of this good, with the proviso that by referring to a legitimate public interest action, he will be able to avoid liability. Invoking the exclusion of liability, she will be able to indicate that the repeal of unlawfulness results from acting within the legal order, exercising subjective rights, consent of the injured party as well as acting in defense of a socially justified social interest. With the reservation that in the latter case, acting in defense of a socially justified interest may constitute an independent exoneration condition.

Keywords

personal interests of a human being, infringement of rights, Internet, hyperlinks